SIVISTYSVALIOKUNTA

Asia: HE 41/2023 vp Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2024 ja VNS 1/2023 Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024-2027.

Sivistysvaliokunnan kuulemisessa 19.10.2023 klo 12 käsiteltiin vapaan sivistystyön kysymyksiä. Kaikkiin kansanedustajien kysymyksiin ei suullisen kuulemisen aikana ehditty vastata. Valiokunnan puheenjohtaja totesi, että vastaukset voi toimittaa kirjallisesti. Seuraavassa vapaan sivistystyön keskusjärjestöjen yhteinen vastaus valiokunnan jäsenten esittämien kysymysten teemoihin.

Vapaan sivistystyön rahoitusleikkausten vaikutukset

Hallituksen esityksessä talousarvioksi vuodelle 2024 (talousarvion momentti 29.10.31 ja 29.) kohdennetaan 20,5 miljoonan euron säästöt vapaan sivistystyön oppilaitoksiin, jotka järjestävät koulutusta kaikille suomalaisille. Rahoituksen vähennys olisi noin 12 % vapaan sivistystyön kokonaisrahoituksesta. Vapaan sivistystyön rahoitusta on vähennetty jo kolmeen otteeseen viimeisen 15 vuoden aikana. Näiden aiempina vuosina tehtyjen leikkausten heikentävä vaikutus rahoitukseen on ollut jo noin 18 %. Aiemmista leikkauksista tehtiin aikanaan pysyviä.

Leikkaukset johtaisivat koulutusten määrän vähenemiseen, osallistumismaksujen korotuksiin sekä muihin toiminnan sopeutuksiin.

Saavutettavuus, alueelliset vaikutukset

Mikäli vapaan sivistystyön oppilaitoksia lakkautetaan tai koulutustarjonta vähenee, häviävät niiden tarjoamat koulutuspalvelut kokonaisuudessaan. Vapaan sivistystyön lakisääteisiä tehtäviä ei hoida kukaan muu.

- **Työllistävä vaikutus**
  Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat omilla alueillaan merkittäviä työllistäjiä. Oppilaitokset maksavat vuosittain vapaan sivistystyön toiminnan osalta palkkoja noin 210 000 000 euroa. Tämän lisäksi monialaiset oppilaitokset työllistävät vapaan sivistystyön henkilöstön lisäksi ammatillisen koulutuksen, aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen henkilökuntaa. Pääosa vapaan sivistystyön oppilaitosten kustannuksista muodostuu opetushenkilöstön palkkakustannuksista. Vapaan sivistystyön oppilaitosten henkilöstörakenne on erittäin kevyt ja hallintohenkilöstöä on hyvin vähän.

- **Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus**
  Suomen nopea demografinen kehitys johtaa väestön ikääntymiseen ja alueiden eriytymiseen Tilastokeskuksen ennusteen (2021) mukaan https://stat.fi/tilasto/vaenn . Maaseudulla on suuri määrä pienituloisia eläkeläisiä ja siellä on myös vähemmän korkeasti koulutettuja henkilöitä. Kun koulutusta supistetaan leikkausten takia, myös näiden ihmisten mahdollisuudet koulutukseen vähenee, eli heiltä jolla on siihen erityisen suuri tarve.

- **Paikallisen kansalaistoiminnan vaarantuminen**
  Harvaan asutuilla alueilla paikallisten yhdistysten kanssa yhteistyössä toteutetut koulutukset pitävät yllä yhdistys-, kansalais- ja harrastustoimintaa. Koulutusleikkaukset voisivat johtaa paikallistoiminnan näivettymiseen. Erityisesti yhdistettynä järjestöille tukeviin suunniteltuihin leikkauksiin tämä asettaisi vireän kansalaistoiminnan vaaraan, kun mm. paikallisista tarpeista nousevien koulutusten määrä vähenee, osallistumismaksut nousevat

ja yhdistysten vapaaehtois- ja luottamustehtäviin tarvittavan osaamisen hankkiminen vaikeutuu.

Ikääntyvien hyvinvointi
Yli 55-vuotiaita on vapaan sivistystyön osallistujista yhteensä 438 484 osallistujaa (2022, Vipunen). Vapaan sivistystyön opinnot vahvistavat ikääntyvien osallistujien fyysistä, henkistä ja sosiaalista hyvinvointia. (esim. Manninen 2018 Kansalaisopiston_aikuisopiskelijat_luokkakuvassa_2018.pdf (kansalaisopistojenliitto.fi)

Miten määritellään aikuisten perustaidot?
Aikuisten perustaidot, joita esim. PIAAC tutkii, ovat luku- ja kirjoitustaito, numerotaidot sekä tietotekniikkaa soveltavat ongelmanratkaisutaidot. Perustaidot – koontia tutkimuksista.pdf (peda.net) Koulutusten tavoitteena on erityisesti aikuisten ja työikäisten arjen taitojen parantaminen.

Mikä on vapaan sivistystyön merkitys vähän koulutetuille ja ei työllisille
Vapaan sivistystyön oppilaitoksien opiskelijoista 24% on ainoastaan perusasteen koulutuksen varassa. Vapaa sivistystyö tarjoaa heille kaikille avointa, matalan kynnyksen koulutusta, koulutustaustasta tai taloudellisesta tilanteesta riippumatta.

Vapaa sivistystyö vastaa syrjäytymisvaarassa olevien koulutustarpeisiin. Jos vst:n oppilaitosverkostoa joudutaan supistamaan, leikkauksien takia, myös näiden henkilöiden mahdollisuudet saada koulutusta vähenee ja pahimmassa tapauksessa häviää kokonaan.

Kansanopistot, oppivelvollisuus
Kansanopistoissa on käynnistynyt elokuussa 2021 uusi oppivelvollisille suunnattu vapaan sivistystyön koulutus. Siitä on saatu hyviä kokemuksia. Oppivelvollisuusuudistuksen yhteydessä koulutukseen kohdennettiin rahoitusta siten, että se riittää noin 650 vuotuiselle opiskelijalle. Talousarvioesityksessä kohdennettava 3 miljoonan euron rahoituslisäys mahdollistaa opiskelijamäärän kaksinkertaistamisen eli vuoden mittaiseen koulutukseen voisi osallistua noin 1300 opiskelijaa. Kansanopistot haluavat olla kantamassa vastuuta nuorten koulutustason nostamisesta ja tukea erityisesti niitä nuoria, jotka ovat vaarassa jäädä pelkän perusasteen oppimäärän varaan. Koulutuksen aikana nuoret voivat nostaa peruskoulun arvosanoja ja suorittaa myös lukion tai ammatillisen koulutuksen opintoja. Suuri osa opiskelijoista tarvitsee vahvaa tukea esimerkiksi elämänhallinnassa, opiskeluvalmiuksissa ja vuorovaikutustaidoissa.

Vapaan sivistystyön mahdollisuudet nostaa koulutustasoa
Talousarvioesityksessä 2024 ja selonteossa julkisen talouden suunnitelmaksi keskeiseksi tavoitteeksi nostetaan koulutustason nostaminen. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat jo nyt merkittävä avoimen yliopiston opintojen tarjoaja ja yliopistojen yhteistyökumppani. Oppilaitokset toimivat väylänä yliopistoon/korkeakouluun tilanteessa, jossa oma osaaminen, pohjakoulutus tai yliopistojen pääsyvaatimukset eivät mahdollista yhteishaun kautta sisäänpääsyä tutkinto-opiskelijaksi. Tätä tehtävää voidaan laajentaa. Ehdotamme, että käynnistetään välittömästi selvitystyö niistä toimenpiteistä, joiden avulla vapaan sivistystyön oppilaitokset voivat tukea koulutustason nostamista Suomessa.

Mikä uhkaa jatkuvaa oppimista?
Viimeisen 1,5 vuoden aikana on kehitetty jatkuvan oppimisen oppimiskokonaisuuksia, jossa hyödynnetään erilaisten oppilaitosten osaamista. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat vahvasti mukana uudistuvien koulutuspalvelujen rakentamisessa yhteistyössä muiden oppilaitosmuotojen kanssa. Vapaan sivistystyön oppilaitokset laajana verkostona voivat tuoda nämä palvelut saataville myös niille alueille, joilla ei ole muita koulutuksen tarjoajia.

Maahanmuuttajakoulutus ja kotoutuminen, opiskelijamäärät vapaan sivistystyön oppilaitoksissa

- 32 627 opiskelijaa 2022
- VST:n maahanmuuttajakoulutuksen vahvuus on sen joustavuudessa, siinä voidaan huomioida opiskelijoiden, mutta myös alueiden/kuntien tarpeet suunniteltaessa koulutuksia.
- Kotoutumista edistää kielen, kulttuurin ja yhteiskunnan ymmärtäminen. Onnistunut kotoutuminen vähentää marginalisoitumista ja polarisoitumista.
- Kieli ja kotoutumiskoulutusten rahoitus pitäisi olla osana OKM:n hallinonalaa.